

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 for., pe siése luni 2 for. 25 cr., pe trei luni 1 for. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Comerciulu de carti si diurnale sub imperatii romani.

Literatur'a latina cu inceputulu imperiului si-ajunsese culmea in florirei, sciinti'a se facea una necesitate flagranta receruta de spiritulu tempului, fia-care casa romana mai de frunte avea bibliotec'a sa propria, din care cauza comerciulu de carti aducea venituri frumusele. Cartile in lips'a totala a presei se decopiau de sclavi, si acésta ocupatiune in Rom'a sub Augustu erá unu ramu de castigubunisióru; sub Vespasianu opurile literarie se inmúltira nu numai in Itali'a, ci chiaru si in provincie; comerciulu de carti din Gali'a emulá celui din Rom'a, pentru ca in Lion, Autun si alte cetati, literatur'a latina luase unu sboru imbucuratori; scól'a literaria grecésea in Marseille castigase acelu renume, in catu junimea romana o preferiá celei din Aten'a; zelulu ómeniloru spre lectura si pasiunea loru spre carti multiplicau fultanile de venituri ale decopiatoriloru, — onorariile acestor'a erau insemnate, chiaru si scriitorii cei mai renumiti iremunerau cu sume frumóse pentru decopierea proprieloru opuri. Pre tempulu lui Cicerone lumea romana amblá in ruptulu capulu a-si decopiá fabule si istorióre private, si erá una anumita clasa de ómeni, cari din acestea si-faceau castigu formale, impartasindu totu ce aflau interesantu pentru onorarie bu-

nisióre, buna óra pre cumu se templa si astadi in cetatile mari, mai alesu candu legea presei se involbura, si eschide ori ce discussiune asupra lucrariilor municipieloru si ale gubernului. Colectiunile acestoru ómeni contineau istorisiri din viéti'a familiaria a unoru casatoriti, casuri de mórte, cérta si limbutie, ele se vindeau ómeniloru de rangu, cari le tramiteau amiciloru si consangeniloru sei in provincie, unde petreceau séu cá functiunari publici séu cá comercianti. Necesitatea acestoru colectiuni crescù in proportiune cu intenderea absolutismului, pentru ca dupa ce in cetase viéti'a publica de mai inainte, spiritulu italicu celu viu si intreprindietoriu, cautá ocupatiunile sale in petreceri vane si fora interesu generale, — in loculu proiectelor de legi, cu cari iocupara in tempulu republicei barbatii loru cei ilustru si de statu, pandeau cu lacomia la tóte scirile posibile despre domnitori si amicii loru; acestea le adunau cu mare grige si-si compuneau din ele cronice destulu de scandalóse, cu cari si-faceau daraveri pline de castigu, chiaru cá in Franci'a sub regimulu celu terroristicu a'lui Ludovicu alu XV-le; in modrulu acest'a se nascù unu genu nou de literatura, care se póte compará cu multe biografii si scrieri de pre tempulu regiloru franciosesci, pre cumu si cu memorialele acestor'a din seclulu alu 18-le. Una parte mare a acestoru cronice se ascriu greciloru, cari traiau in curtea imperatiiloru romani.

Diurnalele in Rom'a si-au inceputulu de pre tempulu dictaturei lui Iuliu Cesare; acest'a regulase portarea protocóloru, in cari intrau decisiunile aduse in sesiunile senatului, si ordinase a-se dá publicitatii; ci Augustu din consideratiuni politice impiedecase publicatiunea loru, si asiá incetase cu totulu acésta fóia oficiala romana; ci mai remasese alt'a in viétia sub numirea de acta diurna, séu acta populi, carea si ea se tragea totu dela Iuliu Cesare, fiindu ca din ordinatiunile lui incepuse a-se publicá in estrasu tóte decisiunile tribunaleloru, ale adunariloru populari, si ale organoloru administrative. Acésta fóia oficiósa nu se redicase dela midilocu nice sub Augustu, pentru ca ea nu continea de catu sciri asupra proceseloru urdíte si terminate, estrasu despre nascuti, cununati si morti, despartíri, adoptiuni si alte lucruri din viéti'a familiaria romana, cari preocupau spiritele flagrante pentru libertate, le abateau dela cestiuni grave ale afaceriloru publice, satisfaceau numai curiositatii, si cufundau ingeniile intreprindietórie in scrupululu de a cunósce relatiunile casnice ale singularieloru familie, in anuniulu de serbatori, pompe, spectaclu, cladiri publice si calatorii; une ori contineau cate ceva si din discusiunile facute in senatu. Aceste foi oficióse se immultiu prin decopiaru, si se ceteau cu placere nu numai in Rom'a, ci si in provincie si in óste. Cu tóte ca cuprinsulu loru fú fórté inocente, tiranii si politianii loru cate una data se usitau de ele spre a periclitá pre unii din acei pucini barbati, cari cutezau a face opusetiune; asiá spre esemplu sub regimulu celu teroristicu alu imperatului Nero, Trasea Petu prin portarea sa solida atrase ur'a domnitorului, inimicii lui personali simtíndu acést'a se sculara asupra cu acusatíune inaintea tribunalului, si intre altele i-imputau, ca prin opusetiunea sa pasiva venéza laud'a diurnalisticii, si ca pana acoló a intratu in favórea publicu-

lui nepriceputu prin portarea sa singularia, in catu una parte destulu de mare a acestuia pandesce cu lacomia dupa acele foi publice pentru cá se afle ce n'a facutu Trasea. Ce e dereptu foile aceste nu steteau in acel'asi reportu catra opiniunea publica in care stau diurnalele din dílele nóstre, inse pentru aceea chiaru asiá de lacomu se ceteau pre cumu se cetescu astadi diurnalele nóstre, caus'a inse fú numai scrupulositatea de a aflá, cu ce se ocupa si-si petrecu diversele partite, cumu se redica si apunu familiiele, in acarui mana a trecut cutare si cutare dominiu si altele. Aceste foi perindu astadi numai intr' atata le cunóscemu, in catu le amintescu' scriitorii de pre tempulu lui I. Cesare, cari se provóca la ele, cá la nesce funtani in compilarea opuriloru sale; ci candu dicemu acést'a, rogamu pre bunii cetitori, se nu cugete, ca dóra amu vrea se afirmamam, cumca istoricii romani in scrierea opuriloru sale s'aru fi usitatu numai de aceste funtani, nu, loru le-a fostu deschise bibliotecele publice si private, precumu si archivele statului.

A. . . .

De langa calea ardeleniloru 1. Fauru 1863.

(Capetu.)

¶ Vedi domnulu meu! acestea le propune pastoralulu in specia despre cestiunea scolastica, si acestea inca suntu numai superficialu atinse. Asiá dara pastoralulu impune preotiloru d'a grigi despre aceea, despre ce si din natur'a lucrului aru trebú se grigésca. Si óre cari preoti se intereséza de prosperarea scóleloru nóstre nationale, si cari nu? Preotii séu suntu dupa spiritulu pastoralu, séu dupa spiritulu lumescu. Déca suntu de spiritulu pastoralu, atunci ei cunoscú misiunea loru, atunci se considara pre sine de gradinariu lui Christosu in vinea domnului, si pentru aceea ei sciú, ca de plantele cele crude mai mare grige trebuie se aibe; atunci ei se cugeta pe sine de pastorii lui Christosu, turmei cei alese, si pentru aceea sciú, ca de mielusiei trebuie se pórté cea mai mare grige, cá se póta aratá tatalu cerescu fii perfecti, din credintiosii grigei sale incredintiati; atunci ei, pentru cá marirea si poterea dire-

gatoriei lor se o sustiena, si fidelu se representeze pre salvatoriulu, — carele in tóta viét'ia sa numai ravvi, invetiatoriu, a fostu — iubescu scóla din anima, si prosperarea ei e uniculu suspinu a' loru de tóte dílele, oferindu tóte numai cá se póta dice cu salvatoriulu: „Eu sum pastoriulu celu bunu, pastoriulu celu bunu si-pune sufletulu seu pentru oi.“ La unii cá acestia, e superflua ori ce ordinatiune, caci tóte ordinatiunile le póta in anima, si in contra unor'a cá acestia nu póte rapsci scóla, nu invetiatoriu, nu natiunea intréga.

Éra déca preotii suntu de spiritulu lumescu, atunci ei séu nu cunoscú perfectu misiunea lorú, séu déca o si cunoscú, o nesocotescu, o schimba cu alta misiune, cu interesulu propriu. Atunci indemnulu lorú celu ma; d'antaiu, mugurele plecarii lorú d'a se preotí, inca nu a fostu altulu, de catu principiulu materialu: „traimu cá se mancamu, éra nu mancamu cá se traimu, si se implinimú misiunea nóstra.“ Si asiá a doritu au se preotí, pentru ca: „preotulu e omu fericitu dupa spiritulu lumescu.“ Si intru adeveru ca preotínduse uita pastoralulu, si din resputeri numai fericirea lumésca venéza. Fericirea lumésca considerandu-o de misiunea sa, uita scóla, ca nu au nici tempu nici voia catra scóla. Nu au tempu, ca abiá implinescu lucrurile casnice si economice, séu si ale destatariloru, totu acele numai care aducu folóse materiali, si care satura semtirile trupesci, pentru care degenezeza si pana la neomenia. Nu au voia, „pentru ca unde e ccmór'a vóstra, acolo e si anim'a vóstra.“ Scóla pentru ei e lucru gretiosu, a se negagi cu nesilnicii prunci, a studiá metódica, a avé neplaceri cu parintii prunciloru: aceste postescú pacientia si apoi nu aducu folóse materiali pipaibile in punga. Apoi se mai punemu, — de ar' dá d-dieu cá presupunerea nóstra se fia fara temeiu — ca unii voru fi servitorii lui Bachu, si pentru aceea chiaru si din bererica voru face birtu, alii voru fi adoratorii V—rei, si altoru ca aceste paganatati, si alii influintiati de machinatiuni si chiaru interese straine, apoi unii cá acestia unde se mai aiba tempu si voia catra scóla sa nationala, unde e marirea si puterea díregatoriei sale, tipulu salvatoriului cum lu póta? acestia suntu neimitii, cari cauta la sóre cá se apuna de graba spre a-si trage léf'a sa. éra nu cauta vitiele viei, cá se fia bine lucrute, „neimitu este“ dice s. Gregoriu in omilia sa c. 14. „carele tiene loculu pastoriului, inse dobend'a fericirei sufletesci nu o cauta,

se inépta in comoditatile lumesci, si lupulu vine, si mintea credintiosiloru o duce in ispita, sufletele nevinovate pieru, éra elu in bunurile lumesci se veselesce.“ —

In urma ce respalata potú acceptá dela d-dieu acei preotii, cari nu grigescú de scóla? ba cari nunumai nu grigescú, ci din contra facu nedreptati de acele facia cu interesele scólei, de care pline suntu foile nationale? Ce respalata dícu potú acceptá unii cá aceia? Pre candu fericesce salvatoriulu cá dreptu judecatoriu, pre acei preotii, cari s'au purtatu credintiosu catra scóla si catra luminarea poporulu celui ce éra intru intunerecu, dicandu: „veniti binecuventatii parintelú meu“ — — — ca ori-ce ati facutu unui din acei mici ai mei, mie ati facutu,“ — pe atunci osendesce pre acei preotii, cari suntu cu nepasare catra crescerea cea buna si luminata a tinerimei, dicandu: „ori cine va scandalisá pre vre unulu din acesti mici, mai bine ar' fi déca si-ar' legá o pétra de móra de grumazi si se se arunce in mare.“ Si óre póte-se celu micutiú scandalisá mai tare de catu candu, de cátra celu mare — preotulu — dela care ar' trebui se invetie lumina, e lasatu in orbia? din faptele lui invétia exemple rele? Óre pótese poporulu mai tare stricá de catu atunci, candu preotulu parascesce scóla? Elu, carele e ministrulu, imperatulu, angerulu lui d-dieu pre pamentu, intre credintiosii sei, unic'a misiune suprema avendu: „cultulu si invetiamentulu,“ aratandu indiferentismu catra scóla, cum voru amblá pruncii la scóla? Cum va grigi invetiatoriu de scóla? cum se voru indemná parintii a-si trimite pruncii la scóla? Si la capetu, urde va fi cultur'a generala, si moralitatea in poporulu nostru? Se-si fia adusu aminte de acestea cutare preotu din sesiunea protopopésca, nu ar' fi dísu cu nepasare despre ordinatiunile scolastice: „am mai vediutu de aceste“; — inse pe catu e pecatulu de mare, pe atata va fi si pedéps'a de mare, acést'a e credint'ia nóstra. —

Ai dísu domnule! in articululu dtale, ca suntu unii invetiatori cari dau ansa de discordia intre sine, si preotii, si nu fara cauza ai dísu. Eu intr' acésta privintia ti marturisescu sinceru, ca de candu fungezi cá preotu, nu am avutu cu invetiatoriu meu, nici o vorba slaba, nu ca dóra nu a-si fi potutu se am, caci cu carele servesci mai multi ani la unu altariu, vrendu ne vrendu, ti se dau ocasiuni de cért'a, ori de oficiu ori de trebi private atingatóre, inse am avutu naintea ochiloru véd'ia oficiului meu, si m'am silitu din poteri a incungirá totu

reulu. Si-ti spunu verde domnule! ca déca dta acusi pre invetiatoriu, — si nu dîcu ca faci reu, iee-se pe séma si invetiatorii — eu inse de diece ori acusu pre preotulu acel'a, unde esista galeéva si ura cu invetiatoriulu, pentru ca dela cine a cerutu stapanulu mai multu, dela servulu celu cu 5. talanti, séu dela celu cu 2. talanti? Dela preotu — despre care mi-ar' placé si mie cá si dtale a presupune ca nu trebue se fia mai necultu de catu invetiatoriulu, desi durere pe aiurea din contra sta tréb'a—mai multu se postesce. Elu e detoriu pentru védi'a oficiului seu, si pentru d'a dá esemplu bunu si pacinicu poporului, ori-ce schintee ce ar' atitiá foculu discordiei, a o stenge, si pe alta cale moderata se vindece reulu. Errare humanum est. Smintim cá ómeni neputintiosi unulu contra altuia, inse se acceptamu si ceea lalta parte, care éراسi e lucru omenescu, adeca indreptarea. Se nu ne aratamu, cá cum amu dá cu bót'a in balta, la ori-ce eróre a invetiatoriului, intaietatea carea o posedemu preste invetiariu, ca asiá ceva numai vanitatea si grobianetatea aduce cu sine. Apoi unde invetiatorii nici ca se potu inculpá, unde insusi preotii pórtá vin'a discordiei? ca a nu se interesá de scóla, candu e vorb'a de invetiarea tenerimei? a nu iubi sciintia? a-si desgolí tóte slabatiunile sale invetiatoriului prin dinum danum, prin glume desierte, prin tienere pre dupa capu? apoi totusi a pófti respectu, dela invetiatoriulu, numai pentru cuventulu »directoru localu«, anevoiá lu-voru capatá. Unde pentru ca invetiatoriulu va cantá: „poporu“ in locu de „norodu“ „marire“ in locu de „slava“ „sperantia“ in locu de „nadesde“ „spiritu“ in locu de „duhu“ batjocurescu, acusa pre invetiatori, ca cum dieu, d-dieu nu ar' pricepe limb'a indo-européna, numai cea asiatica; apoi cine e cauza óci? Si la capetu, unde preotulu din adinsu sápa próp'a invetiatoriului, cá se nu-si capete salariulu, séu se fia lipsitu de statiune, cá se o cuprinda altulu, némulu popii séu care dá mai multu? apoi cine e cauza galevei? nedreptatea infernala! — Mai este inca unu adeveru, care pe catu ar' escusá pre preotii indeferenti si nedrepti catra scóla si causele ei, pe atata ar' trebúi se le pióne in urechi: priveghiat, stati! si cugetati ce faceti! Si acela adeveru este: „dela capu se impute pescele.“ asiá e: „dela capu se impute pescele.“ si credu ca dta me pricepi. —

Dta domnulu meu! dîci ca de micu ai fostu dedatu a-te portá cu reverintia catra statulu preotiescu, ca bun'a maica a dtale de pe bracie se facea se saruti

man'a preotului. Inse maic'a dtale a sciutu, ca pentru ce se cuvine aceea, ca in preotu ti-a aratatu pre parintele dtale celu sufletescu, care putintiele sufletului dtale erá datoriu se ti-le crésca si intarésca, prin cultura, si pentru aceea se cuvinea lui aceea anóre, care onóre, totu din acelu indemnu, ca preotii suntu lumin'a lumii, dupa s. Ambrosiu, nici regii, si principii de demultu nu se rusiná a dá preotului; inse pentru aceea nu vei vetemá modesti'a nici unui preotu, déca vei aratá abusurile care le face, facia cu scól'a, se fiu eu séu macaru cine altulu, prin aceea ne vei aduce aminte de inplinitia detorintiei nóstre, prin urmare ne vei face unu bine mare.

D-dieu se-ti insufletiesca pén'a.

Alu dtale s. c. l.

N. N. —“

Vedi d. I. . . u! di acuma, ca si acésta epistola, dinjalusia catre docinti, séu pentruca sum unilateralu o am datu publicatii. In fine ti-spunu: ca de nu dîceai dta aceste cuvinte: „déca voui fi intimpinatu din partea dtale, séu a colegiloru dtale — de cari candu voescu a-mi apará principiile mele nu am lipsa — voui serví cu mai multe bucurosu,“ — eu faceamu observarile mele si in privintia preotiloru, spedamu si epistol'a suscitata, si nu tieneamu demne coniecturile dtale a le desbate, inse me temeamu ca vei tacea, si eu dorescu fórté tare a vede ce mai scii? audiamus!

Onorat'a Redactiune va avé bunatate si acést'a a mea intreprindere — de va judecá-o de meritórie — a o predá tipariului in registrand'o in colónele Amicului Scólei. Si pe candu me esprimu, ca dorescu cá atatu preotii catu si invetiatorii se fia credintiosi inplinitóri ai detorintieloru sale catra scóla, si cu specialitate, candu catra invetiatorii éراسi mai dîcu, ca la nimicu se nu caute, ci implinésca ei a loru detorintia, si déca nu voru poté esi la resultatulu doritu, baremu nu voru portá ei vin'a, atunci credu ca me potu subscrie de unu amicu alu invetiatoriloru.

Siedintia din 3. Februaru 1863 a Comitetului Asociatiunei transilvane romane.

Acésta siedintia incepù la 9^{3/4} óre cu citirea si verificarea protocolulu siedintiei trecute, dupa care urmá:

1. Computulu casei Asociatiunei, prin care se invederà ca starea presinta a averei societatii sta din 16,882 fiorini 32 cr. v. a.

2. Se luă spre sciintia multiumit'a d-lui Poienariu pentru denumirea sa de membru alu Asociatiunei.

3. Administratorulu protopopescu greco-orientalu alu Clusului, domniulu Basiliu Rosiescu strapune comitetului o suma de 57 fiorini incasati de pela mai multi membrii ordinari ai Asociatiunei.

4. . . . .
 . . . . .
 5. . . . .
 . . . . .

6. Ilustritatea Sa d-nulu membru de comitetu Ilie Macelariu referéza despre computulu comitetului espositiunei nationale din 1862, ilu afla de bunu si dreptu intru tóte, propune a se luá spre sciintia, a se pastrá in archiva si a se aduce multiumita tuturoru barbatiloru cari au ostenitu in asta privintia, care tóte fura primate de catra comitetu cu unanimitate.

7. D. Nemes referéza, ca colectorulu Basiliu Moldovanu din Santu-Martinu a imperatesitu Asociatiunei 11 obligatiuni pentru oferirea de frupte naturali pe 5 ani dupa olalta urmatori din 11 comune cu 507 contribuinti de 280 feldere papusioiu (cucuruzu) si cateva ferii de vinu pe fia-care anu, si ca d-lu colectoru numitu cere inviatiune in privintia manipularii cu ofertele arintite. La aceste se decide a se lasá totu lucrulu in grigea zelosului domnu colectante, carele prefacendu naturalile in bani, se-i transpuna p' acesti'a comitetului; ér' catu pentru laudabil'a si demn'a de imitare statruirea, stimatului domnu se i se aduca cuvenit'a multiemire.

8. Acel'asi referinte aduce inainte, ca d. vice-comite Siuluti tramite 13 obligatiuni din 13 comune, deobligate a contribui pentru Asociatiune cerealii pe 5 ani. Numerulu contribuentiloru e 626, prin cari s'au asigurat sum'a totala pe anu de 1090 feldere papusioiu. Se decide a se urmá cá la puntulu precedentu 7., decatu, fiindca domniulu colectoru descopere dorirea de a se rupe din acelu cuantu un'a mica parte si pentru juristi, Domni'a sa se se provóce a deosebí ce aste alu Asociatiunei pentru Asociatiune si ce este elu juristiloru pentru juristi si se tramita ce este alu fiacui.

9. Inca o socotéla despre lucrurile remase mai in urma la espositiune se primesce dela reverendisimulu domnu Popasu cu 100 fiorini 92 cruceri, care se dá unui'a din membrii comitetului spre revisiune si referire in siedinti'a viitóre.

10. Se primescu mai multe tacse de pela membrii ordinari pe anulu curinte, cumu si dela d-lu Eliseiu 5 galbeni in natura.

11. Presidiulu propune, ca este de o necesitate imperativa, cá se se faca oresi-cari „pregatiri preliminare“ (?) pentru cea mai deaprópe adunare generala a Asociatiunei, cu adaogere, cá reverendisimulu d-nu canonicu si vicepresiedinte alu Asociatiunei Timoteu Cipariu, se se poftéscu a compune sub presiedinti'a sa unu comitetu de cativa barbati, spre a se svatúi despre punénde in lucrare cu ocasiunea tienerii adunarii generale acolo, venindu a se cere la tóte svatulu si invoirea Escelentiei sale d-lui arhiepiscopu localu; si despre tóte acéste se se refereze comitetului pana in siedinti'a din lun'a lui Maiu a. c. Acésta propunere se primesce — firesce — intru tóte de catra comitetu.

12. Archivarulu Asociatiunei cere cuventu cu tóta cuviinti'a. D. presiedinte i-lu da cu tóta bunavointi'a. Archivarulu incérca a aduce inainte unele lucruri privitóre la conclusulu de a fi densulu admonatu in modulu sciutu. Dupa rostirea a 4—5 vorbe, d. presiedinte impune archivaruluiu tacerea, spuindu: se arate atare lucru in-scrisu. Bine! Insa archivarulu se róga, a i se ascultá se infacisieze comitetului cartile intrate de mai in cóce de pela mai multi domni binevoitori, se céra dela onor. comitetu unele desluciri in privintia arhivei si bibliotecei, se descopere in asta privire unele trebuintie nóue, si se faca totu in acestu respectu si unele propuneri pré umilite, dar' nu i se concede nimicu din tóte aceste, ci i se spune ca, daca are si vrea ceva, se dea inscrisu. Rogu deci pre acei onorabili domni, carii—parte la provocarea mea, parte din singurulu indemnu alu DDIloru—avura bunatate a darui pe sam'a bibliotecei Asociatiunei nóstre mai multe opuri si a le increda pe acele in septemanile mai din urma mie, cá se le propunu onorabilului comitetu spre primire: a nu luá in nume de reu acésta amenare, nici a se desmentá dela daruirii mai de parte; caci ce nu s'a pututu acumu gur'a, va dá d-dieu de se va poté cu jalb'a.

V. Romanu.

Sciri scolastice.

Sibiiu 4. Martie. Cu finea lui Febr. se incheiá semestrulu primu la Academi'a de drepturi d' aici dupa terminarea esameneloru indatinat pan' acumu la acésta Academia. Maioritatea ascultatoriloru la acésta Academia o facu romanii. Ei erau la inceputulu anului sco-

lasticu 89, dar' acumu se pare ca acestu numeru frumosu a mai scadiutu cu vr'o 3 — 4. Ne tememu nu cumva unele impregiurari vitrege, precumu si lips'a subsistentii se mai micisoreze acestu numeru. Catu n'aru poté profitá romanii din imperiulu austriacu se aiba si ei o Academia, si se nu fia siliti a depinde numai dela binevoint'a séu chiar' capritiulu strainiloru! A invetiá nisce sciintie pe catu de frumóse pre atatu de necesarie ma' alesu pentru noi, dar' in nisce limbi pre catu de grele si aspre, pre atatu de straine si ostile limbei nóstre: o! ce amaru, ce necasu!

— Ilustritatea sa Dr. Pavelu Vasiciu consiliarul de scóle gr.-or. a venitu dela Clusiu, si petrece de vre-o cateva dile aici, unde i se afla inca venerat'a familia. Audímu ca va plecá in acésta septamana la Brasiovu n caus'a gimnasiulu romanu de acolo; ér' intorcenduse d' acolo, audímu, ca va merge in comitetulu Hunedórei, — unu comitatu desolatu in privint'a scóleloru si deplorabilu cá nici unulu altulu!

„Presse“ din Vien'a din 3. Martie aduce imbucuratórea scire officiosa ca Majestatea sa Imperatulu s'a induratu pe D. concepistu ministerialu in disponibilitate Dr. Ioane Maioru a-lu denumi de consiliariu scolasticu la scólele greco-catolice din Transilvania. Éta ce amu doritu de multu s'a implinitu!

— Din diet'a Bucovinei aflamu ca d. deputatu Prunculu a asternutu dietei intre trei proiecte ale sale, unulu pentru redicarea si sustienerea unei scóle de agricultura si filvicultura in Bucovin'a; ér' altulu pentru redicarea si sustienerea unei scóle reale in Sucéva.

Materiale de instructiune.

Conversatiunile unui parinte cu copii sei din istori'a naturala.

(Urmare.)

Tatalu. Ei dar' spune-mi acumu, Marióra, cari animale sugatóre se tienu de

A trei'a ordine.

Mariór'a. Animalele sugatóre acaroru pitióre anterióre suntu in form'a unoru aripi de piele.

Tatalu. Asiá este, adeca genulu lilieciloru, care cuprinde vr'o dóue-dieci soiuri. Pitiórele dinainte suntu impreunate cu cele din deretu prin unu felu de piele subtíre, cu ajutorulu careia sburatacescu incóce si

in colo. Aceste animale traescu mai preste tóta suprafaci'a pamentulu, dar' prin tierile cele calde se afla mai dese decatu prin cele reci. Diu'a stau ascunse prin crepaturile zidurilor si prin borteles arboriloru, si numai sér'a esu p' afora si sburatacescu in cóce si 'n colo. Peste iérna amortiescu, si stau asiá cá mórté, dar' primavér'a ér' se trediescu.

Ilin'a. Tata, liliicii de pela noi suntu fórté uriti si gretiosi,—si cei alalti inca suntu asiá de uriti?

Tatalu. Toti suntu cam intr'o forma, cu pucina deosebire.

Niculitia Óre suntu aceste animale de ceva folosu pe lume?

Tatalu. Vedi bine ca suntu si ele de felosu, pentruca manca unele insecte séu góngé rele si stricatióse. Mai de insemnatu suntu intr' aceste animale: 1. vampirulu, care traesce prin America de médiadi si se hranesce cu animalcule mai mici, cu póne i se pune une ori pe animale mai mari bá chiar' si pe ómeni si suge sange.

Niculitia. E bine ca nu suntemu in America, ca póte ar' suge si din noi sange. Dar' catu e de mare acestu sugatoriu de sange?

Tatalu. E catu o veretia de pela noi. 2. Canele sburatoriu, care traesce pe insulele marii de médiadi, si se hranesce mai vertosu cu plante. Are capu cá de cane. Elu intinsu e lungu cá de trei coti. Carnea lui se manca, ér' din perulu lui tiesu diverse materii 3. Unu altu felu de lilieci traesce prin Europa de médiadi, are nasu in form'a unei potcóve, — dintii dinainte i lipsescu. 4. Liliaculu comunu, dar' pe acest'a se-lu descrie, Niculitia, se ne spuna cum e?

Niculitia. E unu animalu uritu, ce traesce prin crepaturile zidurilor betrane si prin alte locuri intunecóse, si une oria se baga si la noi in camara. Asia-i mam'a?

Mam'a. Asia-i, puiulu mamii, elu cate odata se pune si manca la slaina. Dar' fiindu ca si elu, pe cumu a disu tata-to, sterpesce unele góngé rele, astu-felu se-lu mai iertamu si noi, ca totu nu face elu atata stricatiune.

Niculitia. Ba io nu-lu iertu, ca nu-lu potiu vedé, atata mi de uritu si de grétia de elu.

Tatalu. Bine, noi inca nu vomu mai vorbí dara despre lilieci, ci vomu trece la

A patr'a ordine.

Ilin'a. D' acésta ordine se tienu tóte acelea a-

nimale cari la tuspátru pitiórele au de-
gete libere.

Tatalu. Ei éta, se vede ca Ilin'a a luatú sama bine. Subdivisiunea antaia cuprinde animalele ro-
diétóre. Ele au numai dinti dinainte ageri si masele.
Se hranescu mai cu sama cu plante. D' aici se tienu

a) Genulu veveritieloru. Veveriti'a sbura-
tóre traesce prin Rusia, Siberia si Liffandia. Intre pe-
tiórele dinainte si între cele din deretu are o piele,
care candu vre se cada o intinde, si astu-felu cade
linu diosu la pamentu, fora se se struncine. Veveri-
riti'a comuna, ce traesce prin padurile nóstre o cu-
nosceti voi bine.

Ionitia. Cunóscemu, cunóscemu; e nnu animalu
ute si dragalasiu, si-i placu nucile tare. Scii, Nicu-
liti'a, candu am aflat'o in nuculu nostu celu dela via?

Niculiti'a. Sciu bine, sarea priñ clómbe fora
mici o frica, cá pe diosu. Ea are o códa lunga si in-
foiata, cá unu fuioru, din acarei peri pictorii (zugravii)
si-facu condeiele séu penelele loru.

Tatalu. Veveriti'a e unu animalu fórté ingri-
toru, pentru ca ea si-aduna pe iérna merinde, cá se
aiba cu ce traí. In America de miédia-nópte se afla
unu felu de veveritia verigata, ce traesce pe
sub pamentu, si la falci are nisce pungi.

b) Acumu vine genulu sióreciloru. Se afla
unu felu de sióreci cu códe rotunde si gróse pr. gus-
canulu somnorosu. Elu se afla prin Europ'a de mié-
diadi, si traesce prin borteles arboriloru. Se hranescu
mai vertosu cu nuci, castanie, si ghinda. Romanii cei
vechii lu ingrasiu anume, si-lu muncau cá o bucata
delicata. Elu e catu unu clotianu de pela noi de mare, pe
deasupra e suru pe desuptu aibu, are códa lunga si lanósa.

Ionitia. De ce se chiama elu guscanulu som-
norosu?

Tatalu. Elu amurtiesce iérn'a, si jace asiá amortítu
cate siepte luni. Sioreculu aluneloru séu alunariulu
are asemenea o códa perósa, traesce prin tufe, si peste
iérna amurtiesce. Elu odata gauresce alunele si scóte
simburele din ele. De siórecii cu códa subtíre si mai
de totu peléga (foraperu) se tiene si siórecele, asiá
numitu, e conomicu, ce traesce prin Siberia si Camciatca.
Peste iérna si-aduna merinde, dar' locuitorii o cauta si
afland'o, iáu din ea ce este mai bunu. Acestu siórece
are piele bruneta lanósa. Primavér'a s' aduna acesti si-
oreci multi la olalta, si astufelu calatorescu de parte, dar'
tóm'n'a se intórna éra, dar' in numeru fórté micu, caci
cea mai mare parte piere. Siórecele silvestru (de
padure) pe fóle e albu, pe pieptu galbinu si strica

tare semenaturile silvestre, si ródele campului. De
multe ori calatorescu si acestia cu multímea in alte tie-
nuturi. Siórecele campestru (de campu), sió-
recele de casa, clotianulu séu guscanulu, p' a-
cestia i cunosceti voi bine, si n'avemu ce se vorbimu
ceva asiá insemnatu despre ei.

Ilin'a. Ei totusi suntu stricatori, ca d' aceea i
omóra ómenii deca i prindu.

Niculiti'a. Am vediatu ca la motoculu nostru i
dragu de ei, caci ambla totu in urma loru, dar' ei fugu,
déca potu, si nu vreu se se faca pretini cu elu.

Tatalu. Se mai afla inca unu felu de sióreci
cu cód'a scurta, séu n'au códa de locu. Sciti voi cumu
se numesce acelu animalu micu ce l'ati vediatu deunadi
la italianulu acél'a, care-lu facea se faca cate comedii tóte?

Niculiti'a. Acél'a se chiama marmotu.

Tatalu. Cine mi-lu va descrie cumu este?

Ilin'a. Eu! Marmotulu e catu unu iepure de cei
mici de casa, e brunetu-rosietecu, are pitióre albe, si-o
códa négra. Mai multu nu sciu.

Tatalu. Bine. Marmotulu traesce in societate pe
Alpi, si-si face culcusiuri maestróse. Candu s' apropia
iérn'a adórmé, si acestu somnu tiene cate 10 luni.

Niculiti'a. Se scii ca dórmé! Slusnic'a nóstra
inca ar' fi buna acolo, ca ea inca ar' dormi cá diece,—
asiá-i place somnulu.

Tatalu. D' altu-mintrea elu e folositoriu atatu
pentru carnea lui, ce unii ómenii o manca, catu si pentru
pielealui. — Hérciogulu e catu unu guscanu de mare,
are códa scurta si peléga, si pe d' asupra e rosietec
cá vulpea, ér' pe dedesuptu negru. Traesce prin Po-
loni'a, Germania si pe la noi, si face locuintia maestróse
impartíte in chilli, cari tómn'a le imple cu totu felulu
de bucate, gráu, segura s.a, dar' atatu este de sghircitu
catu chiar' nici puiloru sej nu le dà se mance, ci i
scóte a fora si-i alunga. Ómenii saraci cauta de multe
ori dupa locuintiele acestor'a, si iau tóte bucatele ce
afla in ele.

Mariór'a. Apoi asiá se intempla cu acesti hér-
ciogi, precuma se intempla si cu unii ómenii sghirciti,
ca ei aduna, postréza si chiar' flamendiescu, si-apoi ce
au adunatu ei, iau si manca altii.

Tatalu. Lemingulu e inca si mai stricatiósu
de catu hérciogulu. Elu traesce prin Svedia, Norvegia
si Siberia; e catu unu guscanu de mare, negru, albu
si galbenu, si are unu glasu latratoru. Acestu felu de
sióreci calatorescu cate-odatu in multíme mare. Este
de minune ca acesti sióreci, candu calatorescu tienu
drumul dreptu, si déca ajungu la vr'unu riu, lu-trecu
cu innotulu, si déca in riu intelnescu vr'o luntre, vr'o
pluta séu altu obiectu, nu se ferescu de locu, ci trecu
dreptu preste elu. D' aici se mai tiene inca si sió-
recele orbu, ce traesce prin Poloni'a si Rusia. Elu
locuesce prin gauri pe sub pamentu.

c) In Americ'a medinala traesce unu genu de e-
puri, ce sémena multu cu epurii de casa de pela noi,
si au urechi mici rotunde, códa scurta. D' aici se tienu
porcelulu de mare. In cas'a unde se afla unu porcelu
d' acestia, se díce, ca nu potu se esiste nici guscáni,
nici stelnitie.

Măriór'a. Catu e de mare?

Tatalu. Catu unu epure micu de casa. Mai este inca unu felu de epuri d' acestia, ce traesce prin Brasilia, este asiá de mare cá unu epure de casa; are peru tare si-lu póte inspicá cá si porculu. Brasilianii venéza acestu felu de epuri, pentru carnea loru cea gustuósa. — Acumu venimu la unu altu genu de epuri, ce au urechi lungi, códe scurte, petiórele dinainte scurte, ér' cele din deretu lungi, si cari fugu fórt tare.

Ionitia. Asiá tata, ca acestia suntu epurii de campu si epurii de casa de pelz noi?

Tatalu. Asiá-i, dragulu tatii. Este de insemanatu, ca acesti epuri se immultiescu fórt tare. Venatorii, vulpile si vulturii potu se totu pandésca si se omóra la d'acesti epuri, totusi nu-i voru poté sterpi nici odata. Voi cunósceti bine acestu-felu de epuri, si asiá n'am la ce se vi-i mai descriu. Dar' ve voiu spune d' unu altu felu de epure, ce traesce prin Asia si Africa de miédia-nópte prin gauri pe sub pamentu. Pitiórele dinainte suntu fórt scurte ér' cele din apoi forte lungi, si sare astu-felu de tare catu unu calu abiá f'ajunge. Elu se numesce epurele saritoru.

Mariór'a. P' acest'a, Niculitia, nici tu nu l'ai a-junge, cu tóte ca esti asiá bunu de petioru.

Tatalu. Acumu mai avemu se mai vorbimu d' unu genu de animale rodietóre; d' acele adeca, cari si de asupra si de desuptu au numai doi dinti din ainte, ér' pe spate nisce peri lungi tiepoti, va se dica de porculu tieposu, care se afla in Asia, Africa si in Europa, mai cu sama in Italia. Locuint'a lui si-o face in pamentu, si traesce cu fructe si cu scórtia de pe arbori. Din perii lui cei lungi si tieposi de pe spate facu scobitori de dinti si menutichiuri la penelele pictoriloru. Carnea lui se manca.

Mam'a. Ei! d' apoi ca noi cu povestile acestea, ne-amu uitatu de tóte, — póte si cin'a ni s'a recitu.

Niculitia. Ce urméza acumu, tata?

Tatalu. Cin'a, dragulu tatii?

Niculitia. Eu nu te intrebu asiá, tata. Eu asi vré se sciu ca despre ce animale ne vei povestí cu alta ocazione mai d'aprópe.

Tatalu. Ei asiá! Ai grige numai arméza-te, ca d' a dór'a vomu vorbí între altele si despre lei, ursi si tigri.

(Vá urmá)

Varietati.

Cantare funebrala

la petrecerea spre repausulu eternu a' lui

Nicolau Polonicu

alumnul seminarialu si studentu gimnasialu repausatu in

4. Martiu 1860 in Cernauti.

Tu ingeru de ucideri! tu mórté ne'ndurata!

Au nu va sosi tempulu se'nceeti de-a mai pluti

Peste-orizonulu nostru? tu sórté blastamata!
De ce numai amaruri urmezi a ne gati?

De ce fara 'ndurare pre cele mai alese
Viori din cerculu nostru anume le rapesci,
De care venitorulu mai lég' acumu adese
Speranti'a, fericirea: de ce le nimicesci?

Pucine díle numai acuma suntu trecute,
De candu din cei mai mandri unu frate ne rapisi,
L' acaruia rapire cu rani ne mai sciute
Tu anelele nóstre adencu le otierisi!

Vedi tu neindurata, ca'n rani nevindecate
Produsesi si-alta rana asemene celoru,
Rapindu pre ne-asteptate cu ghiare vinovate
Pre altu confrate-alu nostru, pe-unu fórt seumpu odoru

Pe-unu fiu d'intr'-ai Sucevei, ai vechiei capitale,
Unic'a ei frumsetie tu-o duci adi in momentu;
Sperentiile credintiei si cele nationale
Le spulberu ne'ndurata cu furiosu-ti ventu!

De nu poti fi 'ndurata, o mórté multu barbara,
Ah! fi macaru mai drépta, si crutia 'n viitoru
Macaru cypriusulu nostru — asculta'n asta óra! —
Cuprinsu 'ntielegintiei naciunii si-alu ei sporiu!

De vré cumplit'a-ti cósa se-si verse totu veninulu,
Sa fac'a n lume prada si-omoru numai decatu :
Pe campurile-acelea latiésca-se cu chinulu
Pe unde de sciintia neci radiu n'a lucitu.

Pe unde nesciint'a cea órba predominesce!
Si las' pe-acestia 'n pace, ce nalte chiemari au,
Lumina se reverse in totu celu ce-o doresce,
Si focu moralu in ceia, ce 'n intunerecu stau!

ÉR' tu iubite frate! primesce-o sarutare
Duiósa de pe urma, confratii ce ti-o dau:
Caci astadi ei cu totii te stringu cu'mbracisitare
Cuprinsi de intristare, si iertaciune-si iau.

Fiindu ca arculu sortii cu totulu ne-asteptate
Adi firulu vietiei tale d'o data l'a curmatu:
Curundu alérga frate in ceriu la deitiate,
La dieulu fericirii, ce lumea a creatu.

Si-lu róga se aprinda in anelele june
La fi Bucovinei totu foculu celu mai santu,
Totu zelulu la 'nvetiare, iubire de natiune,
Moralu, si propasire in fapte si'n cuventu.

Tu te desparti cu trupulu de noi acumu amice!
Dar' spiritu-ti remane iubite inapoi,
Remane sarguint'a-ti, fiintia multu ferice,
Cá semnu de suvenire in anima la noi.

Tu pururea in cerculu confratoru tei fi-vei,
Si dulcea armonia, ce-avusesi între ei,
Urmá-ti-va cu iubire ori unde tu pasi-vei,
Urmá-ti-voru intr'acolo cu toti confratii tei!

Si voue parinti fiulu v'aduce multiamire
Pentru prè multulu bine, ce'n vietia i ati facutu;
Frumosu va multiemesce si pentru ingrigire,
Ce voi pana acuma cu densulu ati avutu.

Spre-avóstra mangaere acuma va promite,
Ca fragedulu seu spiritu eternu ve va 'nsofi,
Si cumca totu de-auna prin ruge umilite
In ceriu la creatoriulu de ajutoriu va fi!

Cernauti in 7. Martiu 1860.

V. Bumbacu.